

Władysław Kowalak

Biuletyn misjologiczno-religioznawczy

Collectanea Theologica 46/1, 185-201

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN MISJOLOGICZNO-RELIGIOZNAWCZY

Zawartość: I. INFORMACJE, 1. Misjonarze polscy 1974 r. — 2. Polscy księża fidei doniści. II. OPRAWOWANIA, 1. „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft — Nouvelle Revue de science missionnaire” w służbie idei misyjnej Kościoła. — 2. Obecność — przepowiadanie — nawrócenie.*

I. INFORMACJE

1. Misjonarze polscy 1974 r.

W 1974 r. wyjechało z kraju na misje 76 misjonarzy: 36 księży zak., 15 księży diec., 5 kleryków, 18 siostr i 2 braci zak. Udali się oni do 24 różnych krajów świata i dołączyli do pracujących już tam polskich misjonarzy. Do Kamerunu po raz pierwszy wyjechały siostry Służebniczki NMP z Leśnicy; będą tam współpracowały z polskimi oblatami w diecezji Garoua. Liczba misjonarzy, którzy wyjechali w 1974 r. z Polski, według diecezji i zgromadzeń zakonnych przedstawia się następująco:

1. Diecezje:

Gniezno	— 3 (Nowa Gwinea)
Kraków	— 3 (Tanzania)
Katowice	— 2 (Tanzania 1, Brazylia 1)
Poznań	— 2 (Brazylia)
Wrocław	— 2 (Brazylia)
Białystok	— 1 (Brazylia)
Łódź	— 1 (Brazylia)
Pelplin	— 1 (Brazylia)

Razem: 15

2. Zgromadzenia żeńskie:

Franciszkanki Mis. Maryi	— 6 (Taiwan 2, Algier 1, Izrael 2, Maroko 1)
Służebniczki Ducha Świętego	— 4 (Australia 2, Argentyna 2)
Służebniczki NMP (Leśnica)	— 4 (Kamerun)
Boromeuszki	— 1 (Zambia)
Dominikanki Misjonarki	— 1 (Argentyna)
Pallotynki	— 1 (Rep. Płd. Afryki)
Służebniczki NMP (Stara Wieś)	— 1 (Zambia)

Razem: 18

* Redaktorem niniejszego biuletynu jest ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa.

3. Zgromadzenia męskie:

Werbiści	— 12	(Nowa Gwinea 6, Japonia 2, Argentyna 1, Paragwaj 1, Ghana 2)
Selezjanie	— 9	(w tym 5 kleryków: Zair 2, Kongo 1, Japonia 4, Brazylia 1, Boliwia 1)
Franciszkanie konw.	— 5	(Brazylia)
Chrystusowcy	— 3	(Australia)
Bernardyni	— 2	(Zair 1, Argentyna 1)
Jezuici	— 2	(Zambia)
Karmelici	— 2	(Burundi)
Misjonarze (CM)	— 2	(Madagaskar)
Salwatorianie	— 2	(Tanzania)
Franciszkanie reform,	— 1	(Togo)
Kapucyni	— 1	(Gwatemala)
Redemptoryści	— 1	(Brazylia)
Sercanie	— 1	(Zair)

Razem: 43

Najwięcej z nich udało się do Afryki (29): do Tanzanii 6, Kamerunu, Zairu i Zambii po 4, Burundi, Ghany i Madagaskaru po 2, oraz do Algieru, Konga, Maroka, Rep. Płd. Afryki i Toga po 1. Następnie do Ameryki Łac. (23): do Brazylii 17, Argentyny 3, Boliwii, Gwatemali i Paragwaju po 1. Do Oceanii wyjechało 14: do Australii 5, Nowej Gwinei 9; do Azji 10: do Japonii 6, Izraela 2 oraz na Tajwan 2.

Ubyło z pracy misyjnej 25 misjonarzy: 8 zmarło, 7 powróciło na stałe do kraju, a 10 podjęło się innej pracy, m. in. wśród Polonii w Stanach Zjedn., Kanadzie oraz w krajach Europy Zach. Ogółem z początkiem stycznia 1975 r. w różnych krajach świata pracowało 877 polskich misjonarzy.

ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa

2. Polscy księża fideidności

Uwagę zwraca stale wzrastająca liczba księży diecezjalnych podejmujących się pracy w krajach misyjnych; (w 1971 r. wyjechało 6, 1972 r. — 6, 1973 r. — 13, 1974 r. — 15); często nazywa się ich „fideidonistami” — od enc. Piusa XII *Fidei donum* (1957), w której papież po raz pierwszy wezwał biskupów całego świata, aby wysyłali na misje również księża diecezjalnych. Idąc za tą zachętą, przypomnianą również przez Sobór Watykański II (por. DM 38) oraz Pawła VI (por. orędzie na Światowy Dzień Misyjny 1973), także polscy księża diecezjalni, za zgodą swego ordynariusza i według określonych w specjalnej instrukcji warunków, zobowiązują się przepracować ok. 10 lat w jakiejś diecezji misyjnej, wykonując normalną pracę misyjno-duszpasterską, bądź też zadania specjalne, wyznaczone przez biskupa misyjnego. Wytyczne w tym zakresie podaje Instrukcja Episkopatu Polski regulująca wyjazdy i prace kapłanów diecezjalnych na terenach misyjnych, uchwalona przez 140 Plenarną Konferencję Episkopatu Polski [por. Coll. Theol. 45/1975/z. 1, 137—140].

Dotychczas wyjechało z Polski na misje 67 księży diecezjalnych (dane ze stycznia 1975 r.; w spisie nie uwzględniono tych, którzy zostali inkardynowani do tamtejszych diecezji). Według diecezji liczba ta przedstawia się następująco:

Białystok	— 2	Gniezno	— 3
Częstochowa	— 5	Katowice	— 11
Drohiczyn	— 3	Kielce	— 1

Kraków	— 6	Sandomierz	— 1
Łomża	— 2	Siedlce	— 3
Łódź	— 3	Tarnów	— 5
Pelplin	— 7	Włocławek	— 6
Płock	— 1	Wrocław	— 3
Poznań	— 5		

Pracują oni w następujących krajach świata:

Afryka (25):	Zambia	— 10
	Tanzania	— 6
	Kongo	— 5
	Kamerun	— 2
	Kenia	— 1
	Rep. Pd. Afryki	— 1
Ameryka Łac. (39):	Brazylia	— 32
	Argentyna	— 3
	Chile	— 3
	Wenezuela	— 1

Oceania (3) — wszyscy na Nowej Gwinei

ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa

II. OPRACOWANIA

1. „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft — Nouvelle Revue de science missionnaire” w służbie idei misyjnej Kościoła (1945—1975)

Idea misyjna, dzięki studiom misjologicznym, zajęła właściwe sobie miejsce w całokształcie teologii dopiero w XX w. W początkach naszego stulecia, obok katedr misjologii na wyższych uczelniach, powstaje szereg czasopism i publikacji z zakresu misjologii¹. Rozwój ten został jednak nieco zahamowany w latach szerzącego się hitleryzmu i drugiej wojny światowej. W 1937 r. zlikwidowano „Zeitschrift für Missionswissenschaft” (ZM), a w 1941 r. „Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft” (ZMR), będący kontynuacją ZM. We Francji w 1939 r. przestał się ukazywać „Revue d’Histoire des Missions”, a we Włoszech „Pensiero Missionario”. Niepewna też była sytuacja benedyktyńskiego „Bulletin des Missions”. Przestały ukazywać się „Die katholischen Missionen”. Oprócz wymienionych zlikwidowano też wiele czasopism ogólnoteologicznych. Zapotrzebowanie jednak na tego rodzaju czasopisma nie zmalało. W takiej sytuacji powstała myśl prof. J. Beckmanna na SMB, by założyć nowe czasopismo misjologiczne.

1. Powstanie

Prof. Jan Beckman (1901—1971) miał zamiar założyć czasopismo o charakterze ogólnoteologicznym jeszcze przed drugą wojną światową. Jednakże z podobną inicjatywą wystąpił również Instytut Duszpasterski na

¹ Katedry misjologii powstają w Münster (1911), Monachium (1919), Rzymie (1919), Nijmegen (1930), Wiedniu (1933) i we Fryburgu Szwajcarskim (1940). W 1911 r. z inicjatywy J. Schmidlina powstaje „Zeitschrift für Missionswissenschaft”, a w 1924 r. „Revue d’Histoire des Missions”. W 1917 r. J. Schmidlin wydaje fundamentalne dzieło *Einführung in die Missionswissenschaft* (Münster).

Uniwersytecie we Fryburgu Szwajc. Dlatego też, uwzględnwszy ówczesną sytuację misjologii, J. Beckmann oraz inni profesorowie seminarium księży betlejemitów (SMB) z Schöneck ograniczyli zakres swoich planów do dziedziny misjologii. J. Beckmann przedstawił propozycję utworzenia nowego organu misjologicznego Wawrzyńcowi Kilgerowi OSB oraz Alojzemu Bürke SMB, którzy go poparli i przyobiecali pomoc. A. Bürke, były misjonarz, zwrócił przy tym uwagę na potrzebę takiego czasopisma szczególnie ze względu na misjonarzy pracujących w terenie. J. Beckmann opracował więc program i przedstawił go na łamach pierwszego numeru nowego czasopisma „Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft” (NZM), który ukazał się w pierwszych miesiącach 1945 r.²

NZM miało być organem misjologicznym, podejmującym zasadniczo problematykę teorii i historii misji oraz misyjną teologię pastoralną. Są to dziedziny, którym J. Beckmann w swojej pracy naukowej poświęcił najwięcej uwagi. Obok tych dyscyplin NZM miało też publikować artykuły z dziedziny etnologii, religioznawstwa i lingwistyki, o ile wiążą się one z misjologią, a zwłaszcza z działalnością misyjną, gdyż czasopismo miało służyć przede wszystkim praktyce misyjnej (*Missionspraxis*). Wyraz temu dał J. Beckmann w kilku artykułach, zwrócił również uwagę na ten fakt na X Międzynarodowym Akademickim Kongresie Misyjnym w Akwizgranie (1952 r.): „Misjologia jest nauką służebną, tzn. przy pomocy sobie właściwych metod i badań chce pomóc praktyce misyjnej”³. Praktyka misyjna natomiast ma prawo kierować swe postulaty i życzenia do misjologii. Pierwszym postulatem praktyki misyjnej wobec misjologii jest — według Beckmanna — problem misjologii jako nauki, tzn. sensu pracy naukowej i formacji misyjnej. Misjologia powinna dać misjonarzowi etos i podstawy jego powołania. Drugi postulat dotyczy historii misji, która jest prawdziwą nauczycielką życia. Historia misji powinna wzbudzić zrozumienie dla przeszłości misyjnej, uzasadnić misję dzisiaj, przyczynić się do uregulowania aktualnych problemów oraz pomagać w planowaniu przyszłej działalności misyjnej. Trzeci zaś postulat dotyczy metodyki misyjnej oraz misyjnej teologii pastoralnej. Chodzi tu o uformowanie w misjonarzach takiej postawy, dzięki której będą zdolni tworzyć nowe Kościoły rodzime.

Po początkowych trudnościach finansowych, J. Beckmann zyskał całkowitą swobodę w realizacji planów, m. in. dzięki pomocy Szwajcarskiego Towarzystwa Misyjnego oraz zgromadzenia księży betlejemitów. Mimo to trudności finansowe, a przede wszystkim personalne, wracały jeszcze kilkakrotnie. Poza tym wskutek wznowienia ZMR, J. Beckmann nosił się z zamiarem zaprzestania dalszej pracy nad NZM, został jednak przekonany przez współpracowników o celowości przedsięwzięcia. Dziś można stwierdzić, że oba czasopisma (ZMR i NZM) zyskały dwa odrębne i niezależne oblicza i że oba pełnią, w sposób budzący podziw, służbę w misyjnym ze swej natury Kościele⁴. Odpowiednią liczbę personelu zobowiązało się dostarczyć zgromadzenie księży betlejemitów (SMB) oraz Instytut „Anthropos”, prowadzony przez księży werbistów (SVD). Wiele starań i pracy wnieśli także misyjni benedyktyni z Uznach (St. Ottilien).

By zapewnić czasopismu NZM niezależność finansową i administracyjną, utworzono „Verein zur Förderung der Missionswissenschaft” (VFM), które

² J. Beckmann, *Von der alten zur neuen Zeitschrift für Missionswissenschaft*, NZM 1(1945) 3—11; por. też J. Specker, *Zur Geschichte der Neuen Zeitschrift für Missionswissenschaft*, Echo SMB 23(1959) 110—114.

³ J. Beckmann, *Forderungen der gegenwärtigen Missionslage an die Missionswissenschaft*, NZM 8(1952) 241—250.

⁴ J. Baumgartner, *Missionswissenschaft im Dienste der Weltkirche. 25 Jahre NZM*, Schöneck 1970, 13.

jednak ukonstytuowało się dopiero w 1967 r. Prezydentem został M. Blöckiger, a prezydentem honorowym i redaktorem naczelnym NZMJ J. Beckmann. Do zarządu weszli nadto J. Zürcher, J. Specker, J. Mesot oraz J. Baumgartner. Działalność VFM regulują statuty. Celem ogólnym VFM jest wspieranie nauk misjologicznych; cel ten ma być realizowany przez wydawanie NZM i innych prac oraz przez pomoc książkową dla misjonarzy. VFM zawarło układ z J. Beckmannem, powierzający mu funkcję redaktora naczelnego NZM oraz umożliwiającą dobór współpracowników; układ regulował również sprawy finansowe związane z zakupem książek i innych pomocy dla misjonarzy.

Zasadnicza struktura NZM pozostaje od 1945 r. niezmieniona. Materiał każdego numeru dzieli się na artykuły, mniejsze rozprawy, przegląd literatury, tzw. miscellanea oraz recenzje. Układ jest bardzo przejrzysty, ułatwia tym samym korzystanie z bogatej problematyki poruszanej na łamach czasopisma. Jak dotychczas, nie ukazał się, niestety, indeks całości opublikowanych artykułów i rozpraw.

2. Kolegium redakcyjne

Najbardziej z NZM związany był oczywiście prof. J. Beckmann, który pełnił funkcję redaktora naczelnego od chwili powstania czasopisma aż do swej śmierci (1971). Problematyka, jaką poruszał w swoich artykułach na łamach NZM dotyczyła głównie historii misji⁵. Nie brakowało jednak artykułów poświęconych misjologii jako nauce oraz innym ogólniejszym zagadnieniom⁶. J. Beckmann był nadto autorem licznych recenzji (ponad 460), 26 mniejszych artykułów, 20 przeglądów literatury oraz 137 tzw. miscellaneów. Wśród mniejszych prac znajdują się wspomnienia i omówienia dorobku naukowego zmarłych misjologów i współpracowników czasopisma. Pierwotne grono redakcyjne (1945—1951) tworzyli: J. Beckmann SMB, L. Kilger OSB, P. de Menasce OP oraz S. Schäppi OFMCap.

W latach 1945—1967 nieprzerwanie do zespołu redakcyjnego należał o. Wawrzyniec Kilger (1890—1964), benedyktyn z Uznach⁷. Od 1921 r. był także współredaktorem ZM. W. Kilger należał do najlepszych uczniów J. Schmidlina; był przede wszystkim historykiem misji średniowiecznych. Publikacje swe opierał na dokładnych badaniach archiwum Kongregacji Rozkrzewiania Wiary⁸.

⁵ Por. jego prace: *Handschriften zur Missionsgeschichte Chinas im Britischen Museum*, NZM 1(1945) 108—112; *Ein Dokument zur Geschichte des chinesischen Klerus*, NZM 1(1945) 184—193; *Zu einer neuen Missionsgeschichte*, NZM 14(1958) 225—227; *Zur Problematik der amerikanischen Missionsgeschichte*, NZM 15(1959) 135—140; *La Congrégation de la Propagation de la Foi face à la politique internationale*, NZM 19(1963) 241—271; *Der Missionar im Lichte der Missionstheologie des Bartholomé de Las Casas* OP, NZM 22(1966) 175—188, i in.

⁶ Por. *Der Wandel der Missionslage seit dem zweiten Weltkrieg*, NZM 14(1958) 81—102; *Missionskatechese in Geschichte und Gegenwart*, NZM 12(1956) 276—287; *Die katholischen Missionare und der Taoismus*, NZM 20(1964) 1—17, i in.

⁷ J. Beckmann, *P. Dr. Laurenz Kilger OSB (1890—1964) zum Gedächtnis*, NZM 20(1964) 161—167.

⁸ Por. jego prace: *Die Peru-Relation des José de Acosta und seine Missionstheorie*, NZM 1(1945) 24—38; *Columban in Tuggen*, NZM 6(1950) 241—245; *Das erste Frauenkloster in portugiesischen Indien, St. Monika (in Goa) 1606—1834*, NZM 7(1951) 119—123; *Zur Dominikaner mission des 16. Jahrhunderts in West und Ostindien*, NZM 12(1957) 226—230; *Der einheimische Klerus in der mittelalterlichen Germanenmission*, NZM 14(1958) 161—177, i in.

Jednym z pierwszych i bardzo oddanych współpracowników NZM był Piotr de Menasce OP, profesor religioznawstwa i misjologii we Fryburgu, należący do grona redakcyjnego w latach 1945—1967. Na łamach NZM podejmował głównie problematykę teologii misji⁹.

Do pionierów pracy w ZNZM należy także zaliczyć kapucyna Solaña Schäppi'ego, wykładowcę teologii w Solothurn (1945—1951). Do redakcji należał w latach 1945—1952. Zajmował się głównie problematyką etyczną¹⁰, której jednak zaniechał z powodu urzędów pełnionych w zakonie. Zastąpił go w 1952 r. Walbert Bühlmann OFM Cap, afrykanista, należący do redakcji w latach 1952—1969. Dziś jest jednym z grupy stałych współpracowników czasopisma. Z problematyki poruszanej przez W. Bühlmanna w NZM na szczególną uwagę zasługują artykuły poświęcone Afryce¹¹ oraz problemowi: Biblia a misje¹².

Od 1964 r. do redakcji należy Ivo Auf der Maur OSB z Uznach, następca W. Kilgera, który w artykułach swoich poruszał przede wszystkim problematykę historii misji, a także aktualne problemy misyjne¹³. Wśród przedstawicieli grona redakcyjnego nie może zabraknąć J. Speckera SMB, należącego do redakcji od 1962 r.; od 1970 r. jest szefem administracyjnym NZM, a od 1972 r. pełni funkcję redaktora naczelnego. W centrum zainteresowań J. Speckera, podobnie jak i jego poprzednika, znajduje się historia misji. Obok J. Speckera do redakcji należą betlejemici: J. Baumgartner, O. Bischofberger oraz F. Kollbrunner. Do stałych współpracowników natomiast należą: J. Amstutz SMB, omawiający problematykę z zakresu teorii misji; jest również autorem komentarza do deklaracji o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich¹⁴. P. Anatriello PIME, znawca buddyzmu; P. Aoyama SVD z Nogoya, znawca historii misji w Japonii oraz ich aktualnej sytuacji; J. Burrus SJ; A. Camps OFM, teoretyk misji; W. Henkel OMI, bibliotekarz archiwum Kongregacji Ewangelizacji Ludów; J. Henninger SVD, etnolog i arabista, znawca islamu; G. Höltker SVD, jeden z pierwszych współpracowników, autor licznych miscellaneów i recenzji oraz artykułów¹⁵; J. Kuhl SVD, bibliista; L. A. Mettler CM; J. Metzler

⁹ Np. artykuły: *Polarité de l'activité missionnaire*, NZM 1(1945) 81 n. oraz *La théologie de la mission selon M. Kraemer*, NZM 1(1945) 241 n. wydane następnie w pracy *Permanence et transformation de la Mission*, Paris 1967.

¹⁰ S. Schäppi, *Moraltheologische Beleuchtung der afrikanischen Eingeborenem Tänze*, NZM 1(1945) 204—216.

¹¹ Por. np. *Psychologisch-religionspädagogische Erwägungen über Fragen von Negerschülern*, NZM 7(1951) 220—229; *Die Zeitschriften der katholischen afrikanischen Studenten*, NZM 11(1955) 304—305; *Die Problematik der Missionsschule in Afrika*, NZM 22(1967) 65—67.

¹² *Zusammenarbeit mit den Protestanten für die Übersetzung und Verbreitung der Bibel in den Missionen*, NZM 21(1965) 37—44; *Die Bibel in katholischer Weltmission*, NZM 16(1960) 1—26.

¹³ Ivo Auf der Maur, *Des alte Mönchtum und die Glaubensverkündigung*, NZM 18(1962) 275—288; *Die Motive der Glaubensverkündigung im frühen Mönchtum*, NZM 19(1963) 110—115; *Die Sklaverei auf den französischen Antillen im 17. bis 19. Jahrhundert*, NZM 22(1966) 234—237; *Asiatische Katechetische Studienwoche, Manila 23—29 April 1967*, NZM 24(1968) 36—51; *Beitrag der Benediktiner-Missionare von St. Ottilien in Tansania zur liturgischen Erneuerung (1877—1970)*, NZM 27(1971) 126—135 i 188—200.

¹⁴ J. Amstutz, *Über die Religionen*, NZM 29(1973) 81—92.

¹⁵ O działalności G. Höltkera pisała A. Plangger, *Prof Dr Georg Höltker SVD zum 70. Geburtstag*, NZM 21(1965) 61—63 oraz J. Beckmann w artykule programowym, wyrażającym nadzieję na międzydyscyplinarną współpracę etnologii i misjologii.

OMI, archiwista Kongregacji Ewangelizacji Ludów; następca N. Kowalsky'ego na tym stanowisku; A. Plangger SMB; G. Schückler, redaktor „Priester und Mission”; A. Seumois OMI, teoretyk misji; J. van Hecken CICM, historyk misji; J. Wicki SJ, badacz misji wśród Indian oraz B. H. Willeke OFM. Wśród zmarłych współpracowników wspomnieć trzeba C. Laufera i B. Biermanna Op¹⁶.

Artykuły zaś Rolanda M. Berndta¹⁷, protestanta z Australii, świadczą, iż NZM stoi otworem także dla problematyki ekumenicznej. J. Beckmann udostępniał łamy czasopisma również teologom rodzimym. Przykładem tego są artykuły G. M. Anathila¹⁸ oraz P. Podipary z Indii, następnie A. Choi z Korei¹⁹, V. Mulago z Afryki oraz P. Aoyama'y SVD z Japonii.

3. Tematyka

Zgodnie z programem NZM przedłożonym przez J. Beckmanna, czasopismo lwią część publikacji poświęca zagadnieniom historycznomisyjnym. Takie ukierunkowanie wynikało nie tylko z zamiłowań Beckmanna, ale również z aktualnych potrzeb i ogromnych zadań, jakie nałożono wówczas na ten dział misjologii²⁰. Należą tu zwłaszcza artykuły ogólnohistoryczne na temat misji²¹, następnie omawiające europejskie źródła archiwalne i podstawy historii misji²². Z problematyki szczegółowej interesujące są historyczne opracowania konkwisty i tzw. *padroado*²³. Najszerzej jednak traktuje się historie poszczególnych terenów misyjnych, szczególnie zaś Chin²⁴ i Japonii²⁵. Nie można też w zakresie historii misji pominąć prac. L. Kilgera, N. Kowal-

¹⁶ J. Beckmann, *Zwei verdienten Mitarbeitern zum Gedächtnis* (P. C. Laufer MSC, P. Dr. Benno Biermann OP), NZM 26(1970) 216—220.

¹⁷ R. M. Berndt, *Surviving Influence of Mission Contact on the Daly Rivier, Northern Territory of Australia*, NZM 8(1952) 81—95 oraz inne artykuły zamieszczone w NZM z lat 1963 i 1968—1969.

¹⁸ G. M. Anathil, *Are Hindu Renascent Movements a Help or an Obstacle for the Spreading of Christianity in India*, NZM 17(1961) 224—232.

¹⁹ A. Choi, *L'Eglise catholique au service de la langue coréenne au cours du XIXe siècle*, NZM 17(1961) 175—190.

²⁰ J. Beckmann, *Die Bedeutung der Missionsgeschichte für eine praktische Missionsarbeit*, w: *Scientia Missionum Ancilla*, Nijmegen 1953, 124—137.

²¹ H. Bürkle, *Geschichtliche Bilanz und Situationsanalyse christlicher Mission*, NZM 27(1971) 1—14; J. Kraus, *Missionshistorische Themen zum Frühmittelalter*, NZM 26(1970) 299—310, i in.

²² B. Mahieu, *Les archives antionales de Paris, source de l'histoire des missions*, NZM 7(1951) 105—118; N. Kowalsky, *Das „verlorene” Manuskript zu Gabets Denkschrift über den einheimischen Klerus*, NZM 14(1958) 150—151; B. Szcześniak, *Letter of Augustin Schoefler Describing His Voyage to Tonking 1848*, NZM 14(1958) 196—201; A. Camps, *Die Wiederentdeckung der ersten abendländischen Sanskrit-Grammatik des P. Heinrich Roth SJ*, NZM 23(1967) 241—243; J. P. Dolan, *An Anglo-German View of Seventeenth-Century of Japan*, NZM 29(1973) 28—39; J. Baumgartner, *Afrika südlich Sahara im deutschsprachigen Schrifttum*, NZM 29(1973) 9—19.

²³ D. B. Barcatta, *Lo Scisma del Padroado nel Ceylon (fino al 1853)*, NZM 6(1950) 15—34; B. Biermann, *Das Requerimiento in der spanischen Conquista*, NZM 6(1950) 94—114; J. Wicki, *Das portugiesische Padroado in Indien 1500—1580*, NZM 28(1972) 275—287.

²⁴ J. Beckmann, *L'Eglise de Cine au Tournant 1924—1949*, NZM 7(1951) 134 n.; W. A. Grootaers, *Les deux Stèles de l'Eglise du Nan-t'ang à Pékin* NZM 6(1950) 246—255; A. Sohler, *La nonciature pour Pékin en 1886*, NZM 24(1968) 1—14, 94—110, i in.

²⁵ P. Aoyama, *Ist die Japanmission für immer hoffnungslos?*, NZM

sky'ego, J. Beckmanna i J. Speckera. Niemal w każdym roczniku NZM zamieszczane są materiały historyczne z poszczególnych regionów świata oraz dotyczące działalności misyjnej różnych zakonów i zgromadzeń zakonnych. Historia misji, tak jak ją przedstawia NZM, spełnia niewątpliwie zadania wytyczone przez J. Beckmanna.

Misjologia nie ogranicza się jednak tylko do historii misji; stąd niemal w każdym zeszyte NZM (ukazuje się co kwartał) zamieszczane są artykuły z zakresu teorii misji. Kilkakrotnie na łamach NZM podejmowano temat: misjologia jako nauka, m. in. w aspekcie historycznym²⁶, następnie w relacji do misjonarzy i bezpośredniej działalności misyjnej oraz apostołatu²⁷; podaje się również nowsze próby ujęć, jak np. misjologia empiryczna (*empirical missiology*) profesora A. Campsa²⁸. Częściej można spotkać prace ujmujące relację misjologii do innych działów poznania i nauki²⁹.

J. Beckmann zamierzał poprzez NZM informować także o pracach misjologicznych na poszczególnych uczelniach i w ośrodkach misyjnych. Wyrazem tego są artykuły poświęcone pracom na uczelniach francuskich, amerykańskich, czy na terenach misyjnych, a ostatnio również o misjologii w Polsce³⁰. NZM jest również cennym źródłem informacji o misyjnych kongresach akademickich³¹, o tygodniach misyjnych³² oraz organizacjach i in-

23(1967) 27—39, 133—142; H. Cieślak, *Das Christen-Verbot in Japan unter dem Tokugawa Regime*, NZM 6(1950) 175—192, 256—272, i in.

²⁶ J. Schumacher, *Geschichte der Missionstheologie. Eine Denkaufgabe*, NZM 26(1970) 175—186.

²⁷ W. Bühlmann, *Science missionnaire et apostolat missionnaire*, NZM 10(1954) 81—95; W. Gonsalvus, *Die Missionare und die Missiologen*, NZM 13(1957) 55—57; H. Huber, *Missiologie „im Field“*. Eine Anregung, NZM 14(1958) 41—48.

²⁸ A. Camps, *Four Key-Notions for a More Empirical Missiology*, NZM 29(1973) 133—142.

²⁹ O. Bischofberger, *Mission und Soziologie*, NZM 24(1968) 144—145; W. Bühlmann, *Mission und Linguistik*, NZM 16(1960) 216—217; F. Murray, *What Can Church Statistics Tell Us?*, NZM 27(1971) 118—125; A. Plangger, *Praktische Völkerkunde für den Missionar*, NZM 12(1956) 141—145; A. Rust, *Missionare als Sprachforscher*, NZM 17(1961) 152—153; E. Schorer, *Bevölkerungswissenschaft und Missionskunde*, NZM 7(1951) 124—131; tenże, *Standort, Natur, Arten, Nutzen und Hauptprobleme der Missionsstatistik*, NZM 10(1954) 161—179.

³⁰ F. Zapłata, *La missiologie en Pologne*, NZM 29(1973) 143—148; J. Beckmann, — J. Baumgartner, *Missionswissenschaftliche Arbeiten an französischen Hochschulen 1960—1970*, NZM 29(1973) 58—62; J. Beckmann, *Linguistische Arbeiten der Missionare als Quelle japanischer Philologie*, NZM 14(1958) 195; H. Bucher, *Black Theology in South Africa*, NZM 29(1973) 190—199; W. Henkel, *Das Echo einheimischer Theologen auf das II. Vatikanische Konzil in afrikanischen und asiatischen Zeitschriften*, NZM 28(1972) 95—107; A. Plangger, *Missionswissenschaftliche Dissertation an nordamerikanischen und kanadischen Universitäten 1947—1953*. NZM 10(1954) 306—308; J. Baumgartner, *Neuaufbruch der Missionswissenschaft in den USA.*, NZM 30(1974) 191—193.

³¹ J. Specker, *Der IX. Internationale Akademische Missionskongress in Wien vom 3. bis 7. Juli 1950*, NZM 6(1950) 307—308; J. Beckmann, *Der X. Internationale Akademische Missionskongress Aachen 2.—5. Juni 1952*, NZM 8(1952) 303; tenże, *Der XI. Internationale Akademische Missionskongress, Santiago de Compostela 5.—9. IX. 1954*, NZM 10(1954) 297—298; W. Bühlmann, *Der XII. Internationale Akademische Missionskongress, Angers 28 IX — 2 X 1957*, NZM 13(1957) 310—311.

³² J. Henninger, *Der Missions-Studientag in Paris 2—7 Juli 1951*, NZM

stytutach związanych z misjologią³³. Najobficiej przedstawia się w NZM literatura omawiająca poszczególnych wybitnych misjologów oraz ich twórczość. Znajdujemy tu wzmianki niemal o wszystkich osobistościach działających na polu misjologii po drugiej wojnie światowej³⁴. Należy tu także wspomnieć o kilku artykułach na tamt literatury misjologicznej i bibliogramii prac misyjnych oraz o pracach wskazujących znaczenie prasy i publicystyki dla misji i misjologii³⁵.

Nie brakuje oczywiście rozważań nad pojęciem „misje”³⁶ oraz prób uza-

7(1951) 303—304; P. Brunner, *Initiation et célébration baptismale en Mission*. VIe Rehcontre Internationale d'Etudes Liturgiques 9—12 IX 1958 à Montserrat, NZM 15(1959) 60—63; H. Bucher, *Pfingstereignis für die südafrikanischen Kirchen? Internationaler Kongress über „Mission und Evangelium” in Durban 13—22 III 1973*, NZM 29(1973) 297—299; W. Henkel, *Mission im Kontext von Religion und Säkularisierung, Internationale Konferenz in Driebergen, Holland 19—23 VIII 1972*, NZM 29(1973) 56—57; F. Zapłata, *Symposium de Missiologie à l'ATC de Varsovie*, NZM 30(1974) 62—63; tenże, *Symposium de Missiologie à l'ATC de Varsovie*, NZM 31(1975) 67—68.

³³ Th. Ohm, *Das neue „Institut für Missionswissenschaft” in Münster*, NZM 8(1952) 131; J. Specker, *Das spanische Institut „San Francisco Javier” für auswärtige Missionen in Burgos*, NZM 7(1951) 64—69; R. Sugranyes de Franch, *Pax Romana*, NZM 18(1962) 32—41; J. Bouchard, *Dix ans d'Etudes missiologiques à Rome 1946—1956*, NZM 12(1956) 224—234; J. Masson, *Les études de Missiologie à l'Université Grégorienne de Rome*, NZM 26(1970) 148—1953.

³⁴ J. Beckmann, *Pierre Charles 1883—1954*, NZM 10(1954) 136—137; tenże, *H. P. Dr. J. Didinger OMI zum 70. Geburtstag*, NZM 7(1951) 305—308; H. Huber, *P. Martin Gusinde SVD 1886—1969*, NZM 26(1970) 54—55; J. Beckmann, *Prof. Dr. Wilhelm Koppers SVD 1886—1961*, NZM 17(1961) 150—151; J. Metzler, *P. Nikolaus Kowalsky OMI zum Gedächtnis*, NZM 22(1966) 293—296; V. Python, *L'oeuvre de Père de Menasce OP (1902—1973) sur les Missions et sur le Mazdéisme*, NZM 30(1974) 161—172; J. Beckmann, *Msrgr. Prof. Dr. Alfons Mulders*, NZM 9(1953) 64; tenże, *Prof. Dr. Thomas Ohm OSB zum Gedächtnis*, NZM 18(1962) 305—311; A. Seumois, *Le P. Albert Perbal OMI 1884—1971*, NZM 28(1972) 133—135; J. Beckmann, *P. Dr. Joh. Rommerskirchen OMI zum 60. Geburtstag*, NZM 15(1959) 64—66; tenże, *P. Michael Schullien SVD 1888—1968 zum Gedächtnis*, NZM 24(1968) 304—305; J. L. Van Hecken, *Le révérend Abbé Joseph F. — X. Osamu Shibusani et sa méthode biblique d'apostolat 1893—1972*, NZM 29(1973) 241—255; J. Beckmann, *Prof. Dr. P. Steffes 1883—1955*, NZM 11(1955) 142—143; tenże, *P. Johannes Thaurer SVD*, NZM 10(1954) 193.

³⁵ J. Beckmann, *Monumenta Nipponica 1941—1943*, NZM 6(1950) 139—143; W. Böhi, *Eine katholische theologische Zeitschrift in chinesischer Sprache*, NZM 28(1972) 291—293; J. Brunner, *Pressewerk in den Missionen*, NZM 15(1959) 31; tenże, *Das Pressewerk in Missionen der Weissen Väter*, NZM 12(1956) 190—198; J. Eilers, *Zur Bedeutung der Publizistik in der Missionsarbeit heute*, NZM 28(1972) 241—252; W. Henkel, *Theologische Zeitschriften in Afrika, Asien und Australien*, NZM 28(1972) 139—143; J. Kraus, *Missionswissenschaftliche Themen in Festschriften aus den Jahren 1960—1971*, NZM 29(1973) 105—132, 218—233, 277—286; 30(1974) 39—51, 139—150; F. Kuijlaars, *Revue missionnaires protestantes*, NZM 7(1951) 135—141.

³⁶ J. Amstutz, *Zum theologischen Begriff der Mission*, NZM 17(1961) 1—8; J. van Hecken, *Evolution du concept „Mission” à l'Institut Missiologique de Münster*, NZM 24(1968) 52—53; D. Diederkehr, *Selbstbezogene und weltbezogene Mission*, NZM 30(1974) 81—94; L. Rützi, *Ein Beitrag zur missionstheologischen Diskussion — in eigener Sache*, NZM 30(1974) 295—306.

sadnienia działalności misyjnej w oparciu o Pismo św.³⁷, pisma ojców Kościoła³⁸ oraz późniejszą teologię, aż po Sobór Watykański II³⁹. P. Lefebvre CICM zajmował się teologią misji w ujęciu G. Warnecka oraz jej wpływem na katolicką teologię misji⁴⁰. Z nowszych natomiast artykułów teoretyczno-misjologicznych należy wspomnieć o kilku pracach F. Kollbrunnera SMB, które jako całość stanowią monografię problemu akomodacji misyjnej; wskazują na jej uwarunkowania, etapy rozwoju i konsekwencje. Autor omówił problem bardzo szeroko, m. in. w świetle relacji do poszczególnych aspektów życia człowieka (filozofia, sztuka itp)⁴¹.

W programowym numerze NZM stwierdzono, iż organ ten ma w większym zakresie uwzględniać misyjną teologię pastoralną. Wyływało to z założeń o służebnej roli misjologii. Dlatego szeroko rozpracowywano m. in. problematykę katechezy misyjnej, czy to w ujęciu ogólnym⁴², czy też w odniesieniu do poszczególnych terenów misyjnych⁴³. W tym zakresie mieści się także problem powołania misyjnego, formacji misjonarzy oraz zagadnienie kleru rodzimego⁴⁴. Misjonarzom w terenie mogą służyć prace omawiające przystosowanie liturgiczne, wykorzystywanie języka rodzimego w liturgii i w ogóle problem terminologii rodzimej⁴⁵.

³⁷ F. Hahn, *Mission im Neuen Testament und in der frühen Kirche*, NZM 27(1971) 161—172; G. Schelbert, *Jesu Verheissung für die Völker*, NZM 13(1957) 81—89; P. Zingg, *Die Stellung des Lukas zur Heidenmission*, NZM 29(1973) 200—209.

³⁸ J. Lecuyer, *Aspects missionnaires de l'initiation chrétienne selon les Pères de l'Eglise*, NZM 15(1959) 1—13.

³⁹ J. Amstutz, *Überlegungen zur Theologie der Mission auf Grund der dogmatischen Konstitution über die Kirche*, NZM 21(1965) 161—171; A. Rétif, *Trinité et mission d'après Bérulle*, NZM 13(1957) 1—18; H. Rzepkowski, *Von der Verpflichtung zur Mission*, NZM 27(1971) 44—50; G. Schelbert, *Das Missionsdekret des II. Vatikanum im Gesamtwerk des Konzils*, NZM 23(1967) 18—26, 104—114, 194—205; H. Bucher, *Black Theology in South Africa*, NZM 29(1973) 190—199.

⁴⁰ P. Lefebvre, *L'influence de Gustav Warneck sur la théologie missionnaire catholique*, NZM 12(1956) 288—294; tenże, *La théologie missionnaire de Gustav Warneck*, NZM 13(1957) 15—29.

⁴¹ F. Kollbrunner, *Die einheimische Kirche als Konsequenz der Katholizität 1919—1959*, NZM 29(1973) 10—27; tenże, *Abkehr vom Europäismus und universale Haltung im Missionswerk 1919—1959*, NZM 28(1972) 117—132; tenże, *Die Akkomodation im Geist der Katholizität 1919—1959*, NZM 28(1972) 161—184, 264—274; tenże, *Auf dem Weg zu einer christlichen Ahnenverehrung? Die Diskussion im dem Heimholungsritus der Shona*, NZM 31(1975) 19—29.

⁴² J. Beckmann, *Missionskatechese in Geschichte und Gegenwart*, NZM 12(1956) 276—287; J. Hofinger, *Um Wesen und Eigenart der Missionskatechese*, NZM 10(1954) 35—46; P. Gregorius, *Katechese als Heilsgeschichte*, NZM 19(1963) 43—49.

⁴³ W. Bühlmann, *Liturgisch-katechetische Literatur in Ostafrika*, NZM 14(1958) 145—150; X. Bürkler, *Katechismus-Illustrationen in China*, NZM 8(1952) 294—301; J. Verhaeren, *Un catéchisme mongol du lazariste Joseph Gabet?*, NZM 23(1967) 96—103.

⁴⁴ J. Beckmann, *Um den einheimischen Klerus in China*, NZM 7(1951) 71—73; tenże, *Um die missionarische Schulung der Missionsschwesterinnen*, NZM 10(1954) 47—55; W. Gonsalvus, *Ordens — „Missionsberuf“ im Missionsorden*, NZM 11(1955) 63—68; J. Hofinger, *Das Problem des Textbuches in den Seminarien der Missionsländer*, NZM 12(1956) 46—63; H. Köster, *Der Missionar in der neuen Zeit*, NZM 11(1955) 161—168.

⁴⁵ H. Bernard-Maitre, *De la question des termes à la querelle des*

Wiele uwagi w NZM poświęca się misjologii opisowej (misjografia). W tej dziedzinie publikowane są informacje o aktualnej sytuacji Kościołów lokalnych, działalności zakonów i zgromadzeń misyjnych⁴⁶. Działalność misyjną zakonów w świetle dokumentów soborowych omówił G. Schelbert. Nie mało artykułów poświęcono także Biblii oraz jej znaczeniu dla misji, dziejom przekładów rodzimych oraz rodzimym publikacjom z dziedziny bibliistyki⁴⁷.

Inne zagadnienia poruszane w NZM można wymienić w następującej kolejności: funkcja laikatu misyjnego⁴⁸, współczesne szkolnictwo w misjach⁴⁹, apartheid i sprawy rasowe⁵⁰, prawo osobowe i jego znaczenie dla misji⁵¹,

rites de Chine, NZM 14(1958) 178—195, 267—275; B. Bürki, *Témoignage liturgique des Eglises africaines*, NZM 29(1973) 1—19; H. Cieślik, *Um eine japanische christliche Terminologie*, NZM 21(1965) 102—117; J. Hilber, *Enquête über das Verständnis des „Vater Unser“ auf Formosa*, NZM 21(1965) 213—220; J. Hofinger, *Bedeutung liturgischer Erziehung von Klerus und Volk für die Missionen*, NZM 13(1957) 176—191; tenże, *Mission und liturgische Erneuerung*, NZM 9(1953) 314—316; tenże, *Der Symbolwert des Herzens in der chinesischen Sprache*, NZM 11(1955) 56—62; X. Seumois, *La structure de la liturgie baptismale romaine et les problèmes du catéchuménat missionnaire*, NZM 15(1959) 32—50; J. Baumgartner, *Afrikanisches Stundengebet*, NZM 28(1972) 44—60; tenże, *Hochgebete in den jungen Kirchen*, NZM 30(1974) 108—118; tenże, *Wortgottesdienste in den jungen Kirchen*, NZM 30(1974) 256—280.

⁴⁶ J. Brunner, *Stand der Missionen der Weissen Väter*, NZM 10(1954) 252—263; W. Bühlmann, *Mission in den neuen Satzungen des Kapuzinerordens*, NZM 27(1971) 98—117; J. Fleckner, *Hundert Jahre Missionare von Scheut*, NZM 18(1962) 220—222; J. Rath, *Die Missionare vom Hl. Geist im Jahre 1950*, NZM 7(1951) 51—55; V. Villeke, *Franziskanermisionen in Brasilien 1500—1966*, NZM 29(1973) 40—55; W. Bühlmann, *Kapuzinermissionen heute*, NZM 29(1973) 161—189; Ivo Auf der Maur, *Die Bedediktiner von St. Ottilien nach dem II. Vaticanum*, NZM 30(1974) 173—181; R. Motte, *Fidélité te renouveau missionnaire chez les Oblats de Marie Immaculée*, NZM 30(1974) 281—294; G. Conus, *L'Eglise d'Afrique au Concile Vatican II*, NZM 30(1974) 241—255; 31(1975) 1—18; H. Bucher, *The fast Changing World of Young People in South Africa*, NZM 31(1975) 30—40.

⁴⁷ W. Bühlmann, *Die Bibel in der katholischen Weltmissionen*, NZM 16(1960) 1—26; tenże, *Zusammenarbeit mit den Protestanten für die Übersetzung und Verbreitung der Bibel in den Missionen*, NZM 21(1965) 37—44; J. van Hecken, *Les publications bibliques catholiques en langue japonaise 1859—1959*, NZM 16(1960) 81—94, 193—205; G. Hulstaert, *Traductions de l'Écriture Sainte dans une langue africaine (Congo)*, NZM 17(1961) 48—50; M. Tagle, *Philippine Biblical Survey*, NZM 17(1961) 280—290; J. Wicki, *Die Hl. Schrift in Katholisch-Indien*, NZM 16(1960) 95—98; J. Dolan, *Eliot's Algonquin Bible. The First Bible Printed in America*, NZM 29(1973) 272—276.

⁴⁸ J. Henninger, *Le laïcat missionnaire*, NZM 7(1951) 56—63; A. Seumois, *Function du laïcat missionnaire*, NZM 7(1951) 173—183, 282—293.

⁴⁹ J. Höhe, *Das gegenwärtige Schulproblem in Papua-Neuguinea*, NZM 18(1962) 208—216.

⁵⁰ J. Beckmann, *Einheimischer Klerus und Rassenfrage*, NZM 11(1955) 1—14; N. Kowalsky, *Apartheid und Mission in Südafrika*, NZM 14(1958) 202—207.

⁵¹ W. Bühlmann, *Die Rechte der Person und der Nation und ihre Bedeutung für Mission*, NZM 13(1957) 192—207, 241—255.

religioznawstwo i problematyka dialogu⁵², rozwój a misje⁵³, ekumenizm i pojęcie misji w Kościołach prawosławnych⁵⁴ i in.

NZM prowadzi również ożywioną działalność wydawniczą. J. Beckmann zamierzał wydawać prace teologów dotyczące misji, w tym celu zainicjował serię *Supplementa NZM*. Dotąd ukazały się 22 pozycje tej serii⁵⁵. Podobnym co *Supplementa* celom miała służyć wcześniejsza seria wydawnicza NZM pod nazwą *Schriftenreihe der NZM*. Ukazują się w tej serii rozszerzone i pogłębione artykuły już zamieszczone w NZM, na które zaistniało większe zapotrzebowanie wśród czytelników. Od 1947 r. do 1974 r. ukazało się w ramach tej serii 25 zeszytów⁵⁶.

⁵² G. Höltker, *Die Religionswissenschaft und der Missionar von heute*, NZM 24(1968) 110; P. Antriello, *Un bonzo thailandse dialoga coi cristiani*, NZM 27(1971) 35—43; J. Baumgartner, *Zur Begegnung mit den Fremdreligionen*, NZM 18(1962) 1—21; A. Seumoïs, *Appréciation théologique des systèmes religieux de la gentilité post-chrétienne*, NZM 29(1973) 93—104, 210—217; F. Nietlspach, *Die nichtchristlichen Religionen in der Reflexion des II. Vaticanums und der neuen Theologie*, NZM 30(1974) 1—12, 119—126; J. Henninger, *Zur „christlichen Interpretation“ des Korans*, NZM 30(1974) 208—217.

⁵³ G. Schückler, *Theologische Überlegungen zur Motivierung der kirchlichen Entwicklungshilfe*, NZM 24(1968) 270—281; A. Seumoïs, *Eglise missionnaire et travail de développement*, NZM 26(1970) 161—174.

⁵⁴ Ivo Auf der Maur, *Ökumenismus in den Missionen*, NZM 21(1965) 132—142; A. Yannoulatos, *Mission aus der Sicht eines Orthodoxen*, NZM 26(1970) 241—253.

⁵⁵ *Supplementa* wydawane są w Schöneck. Oto ich chronologiczny wykaz: W. Bühlmann, *Die christliche Terminologie als missionsmethodisches Problem* (1950); J. Beckmann (red.), *Der einheimische Klerus in Geschichte und Gegenwart. Festschrift zum 60. Geburtstag von P. Dr. L. Kilger OSB* (1950); A. Seumoïs, *Introduction à la Missiologie* (1952); J. Specker, *Die Missionsmethode in Spanisch-Amerika im 16. Jahrhundert* (1953); R. Sugranyes de Franch, *Raymond Lulle Docteur des Missions* (1954); A. Camps, *Jerome Xavier SJ and the Muslims of the Mogul Empire* (1957); J. Mesot, *Die Heidenbekehrung bei Ambrosius von Mailand* (1958); A. Morant, *Die philosophisch-theologische Bildung in den Priesterseminarien Schwarz-Afrikas* (1959); G. Niederberger, *Kirche-Mission-Rasse* (1959); J. Specker, *Das Laienapostolat in den Missionen. Festschrift Prof. Dr. J. Beckmann* (1961); A. Choi, *L'Erection du premier vicariat apostolique et les origines du catholicisme en Corée* (1961); A. Meersman, *The Franciscans in Tamilland* (1962); S. B. G. Mbunga, *Church Law and Bantu Music* (1963); J. Beckmann, *Die Hl. Schrift in den katholischen Missionen* (1966); L. A. Mettler, *Christliche Terminologie und Katechismus-Gestaltung in der Mariannhiller Mission 1910—1920* (1967); C. Haule, *Bantu „Witchcraft“ and Christian Morality* (1969); J. Baumgartner (red.), *Vermittlung zwischenkirchlicher Gemeinschaft. 50 Jahre Missionsgesellschaft Bethlehem, Immensee*, (1971); J. Baumgartner, *Mission und Liturgie in Mexico*, t. I: *Der Gottesdienst in der jungen Kirche Neuspaniens* (1971); t. II: *Die ersten liturgischen Bücher in der neuen Welt* (1972); A. Noggler, *Vierhundert Jahre Araukanermision 1550—1958* (1973); H. Bucher, *Youthwork in South Africa. A Challenge for the Church* (1973); B. Luykx, *Culte chrétien en Afrique après Vatican II* (1974).

⁵⁶ Tytuły tej serii są następujące: G. Schurhammer, *Der heilige Franz Xaver in Japan 1549—1551* (1947); F. Combaluzier, *Un inventaire des archives de la Propaganda: milieu du XVIIe siècle* (1947); J. Wicki, *Die Mitarbeiter Franz Xavers in Indien* (1947); J. Van Hecken, *Etudes Mon-*

Przedstawione zagadnienia nie wyczerpują oczywiście całokształtu bogatej historii i działalności NZM. Ale już ten materiał pozwala wyrazić przekonanie o poważnym wkładzie NZM w służbę misyjną Kościoła. Jeżeli działalności Kościoła wyraża się przede wszystkim w misjach i poprzez misje, to trzeba dać tej działalności podstawy, należy wskazać jej perspektywy i konsekwencje, a także przygotować personel i odpowiednie środki do jej realizacji. Całokształt tej działalności powinien być znany całemu ludowi bożemu. Zadanie zaś to wypełnią czasopisma misyjne i inne środki przekazu. NZM jest jednym z wielu takich organów, tym jednak wartościowszym, że ujmuje i przedstawia w doskonały sposób historię dzieła misyjnego Kościoła, oddając tym wielkie usługi misjologom, a także historykom, religioznawcom oraz etnologom. Przyszłość NZM to służba misyjnemu ze swej natury Kościołowi.

ks. Roman Malek SVD, Pieniężno
ks. Władysław Kowalak SVD, Warszawa

2. Obecność — przepowiadanie — nawrócenie

Obecność

Obecność, przepowiadanie i nawrócenie są istotnymi etapami chrystianizacji¹. Te trzy etapy ściśle wiążą się z tajemnicą przyjścia Pana w historii i z Jego epifanią wśród ludzi. Przejście to było przygotowywane przez różne religie, w szczególniejszy zaś sposób przez religię Izraela, w której Bóg objawił się jako Bóg Abrahama, Izaaka i Jakuba; objawił się w płomieniach gojącego krzaka (WJ 33, 11).

goles. Littérature mongole chrétienne — travaux linguistiques (1947); A. Semois, *Vers une définition de l'activité missionnaire* (1948); L. Kilger, *Die Mission in Peru um 1600 nach der Bilderchronik des Felipe Guaman Poma Ayala* (1948); L. Kilger, *Die Taufpraxis in der alten Kapuzinermission am Kongo in Angola* (1949); E. Baupin, *L'organisation internationale du travail les problèmes sociaux en pays de mission* (1950); D. Schilling, *Die Hospitäler der Franziskaner in Myako 1594—1597* (1950); J. Henninger, *Spuren christlicher Glaubenswahrheiten im Koran* (1951); J. Pietsch, P. Robert, *Streit. Ein Bahnbrecher der Missionswissenschaft* (1952); H. Cieślik, *Goto Juan. Ein Beitrag zur Missionsgeschichte Nordjapans* (1954); W. Bühlmann, *Die Predigtweise in Afrika* (1956); J. Hofinger — J. Kellner, *Der priesterlose Gemeindegottesdienst in den Missionen* (1956); J. van Hecken, *Les réductions catholiques en pays des Ordos* (1957); N. Kowalsky, *Stand der katholischen Missionen um das Jahr 1765* (1957); tenże, *Inventario dell'Archivio storico della S. Congregazione de Propaganda Fide* (1961); J. Beckmann, *La Congrégation de la Propagation de la Foi face à la politique internationale* (1963); tenże, *China im Blickfeld der mexikanischen Bettelorden im 16. Jh.* (1963); L. Wei Tsing-sing, *Le Saint-Siège, la France et la Chine sous le pontificat de Léon XIII, Le projet de l'établissement, d'une Nonciature à Pékin et l'affaire du Pei-tang 1880—1886* (1966); G. Schelbert, *Das Missionsdekret des II. Vatikanums im Gesamtwerk des Konzils* (1968); J. Baumgartner, *Missionswissenschaft im Dienste der Weltkirche* (1970); F. Kollbrunner, *Die Katholizität der Kirche und die Mission* (1972); V. Willeke, *Franziskanermissionen in Brasilien 1500—1966* (1973); J. Kraus, *Missionswissenschaftliche Themen in Festschriften aus den Jahren 1960—1971* (1974).

¹ Referat wygłoszony na rozpoczęcie Tygodnia Misjologicznego, jaki się odbył 24—28 IX 1973 w Kolegium św. Piusa w Monachium.

Jednakże pełniejszym i przewyższającym powyższy sposób objawienia się Boga, jest niewątpliwie objawienie Logosu w świecie. Obecność Boga w świecie osiągnęła swój punkt szczytowy przez Wcielenie. W osobie Jezusa Chrystusa jest Bóg — „nasz Emmanuel” Bóg z nami”. Jest to nie tylko piękna idea, wielka i wzniosła myśl, lecz także pełna, boska rzeczywistość. Wcielenie jest decydującym wydarzeniem w historii, gdyż nawet powtórne przyjscie Pana w paruzji jest tylko dopełnieniem tego jednorazowego faktu. W tym wydarzeniu powinniśmy szukać naszych orientacji i czerpać taką dynamikę, jakiej żadna inna osoba nie jest w stanie udzielić.

Dla nas ważne jest to, że misje stawiamy w tych wielkich ramach. Nakaz Pana i Jego testament (Mt 28, 19) uczniowie muszą realizować między pierwszym a drugim przyjsciem: jest to czas misji. Pan wymaga więc od swych uczniów, by przekazywali wszystkim ludziom Dobrą Nowinę o Jego przyjsciu, by byli wśród nich obecni, odpuszczali im grzechy, chrzcili ich i wprowadzali do Jego Królestwa. Uczniowie powinni być aktywni i wszystkie swoje siły kierować ku rozkrzewianiu Jego Królestwa.

Rozesłanie uczniów ma uzasadnienie w posłaniu Pana: „Jak mnie Ojciec posłał, tak i ja was posyłam” (J 20, 21). Jak On, przez misterium śmierci i zmartwychwstania, dokonał zbawienia i pojednał ludzi z Bogiem, tak samo służba uczniów jest służbą zbawienia i pojednania. Wszyscy ludzie mają do niego prawo, niezależnie od różnic rasowych, koloru skóry czy kultury. Bóg chce zbawienia wszystkich ludzi i „by wszyscy zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy” (1 Tm 2, 4). Fakt, że Bóg w swej wszechmocy może darować zbawienie także poza widzialnym Kościołem, nie zwalnia uczniów od wykonania nakazu misyjnego.

Przybycie misjonarzy jest wydarzeniem: oznacza przyjscie i epifanię Pana, a to jest początek wspólnoty chrześcijańskiej. Poszczególne przybycia misjonarzy stały się kamieniami milowymi w historii Kościoła: Piotr w Rzymie, Paweł we wspólnotach Azji Mniejszej i Grecji, Tomasz w Indiach, Bonifacy w Niemczech, Franciszek Ksawery w Japonii. Kościół w tych centrach przyjął określoną historyczną postać. Chociaż jest on wspólnotą wierzących, nosi jednakże widzialną strukturę. Sobór Watykański II uczy: „mistyczne Ciało Chrystusa, widzialne zreszenie i wspólnota duchowa, Kościół ziemski i Kościół bogaty w dary niebiańskie — nie mogą być pojmowane jako dwie rzeczy odrębne; przeciwnie, tworzą one jedną rzeczywistość złożoną, która zrasta się z pierwiastka boskiego i ludzkiego” (KK 8). Sobór widzi w tym wyraźną analogię do tajemnicy wcielenego Logosu: „Jak bowiem przybrana natura ludzka służy Słowu Bożemu za żywe narzędzie zbawienia, nierozzerwalnie z nim zjednoczone, nie inaczej też społeczny organizm Kościoła służy ożywiającemu go Duchowi Chrystusowemu ku wzrastaniu ciała” (KK 8).

Ponieważ formy społeczności w poszczególnych krajach są różne, dlatego istnieje konieczność wcielania się w te formy. Chrześcijaństwo musi przyjąć postać odnośnej kultury. W ten sposób należy rozumieć słuszne wołanie o Kościoły rodzime i lokalne. Niebezpieczeństwo wypaczenia idei Kościołów rodzimych powstaje jedynie wówczas, gdy widzi się chrześcijaństwo tylko na płaszczyźnie horyzontalnej, gdy rozważa się tylko kultury, gdy za wartość uważa się jedynie człowieczeństwo, apostołat socjalny i realizuje się pomoc w rozwoju, a nie docenia się doniosłości głoszenia Ewangelii. Pomoc w rozwoju i ewangelizacja nie są jednakże przeciwstawne, lecz dopełniają się wzajemnie. Dlatego nie można postawić problemu eksklusywnie: albo pomoc w rozwoju, albo ewangelizacja, gdyż w kontekście misyjnym muszą one być rozpatrywane razem. W zależności od warunków i potrzeb relacja między nimi oczywiście zmienia się, jeśli jednak oba składniki będą rozumiane właściwie, w zgodnej harmonii będą zmierzać do tego samego celu.

Integralny rozwój ma na uwadze całego człowieka, choć z konieczności rozpoczyna się od rozwoju materialnego. Ponieważ jednak sprawy ziemskie są niepewne, powinna istnieć okazja szukania wyższego celu poza nimi, co

dałoby im trwałą wartość i nieprzemijające znaczenie. Tę okazję, światło oraz łaskę Boga i Chrystusa przynosi ewangelizacja, która jednak domaga się postępu i rozwoju ludów, przeobrażającego serca, umysły i obyczaje, aby świat mógł poznać, że Syn Człowieczy może odpuszczać grzechy, a lud boży jako znak przyścia Królestwa Chrystusowego (DM 5) ma przemieniać ludzi doświadczanych przez tyle cierpień i zła. Dla chrześcijanina zatem nie istnieje dylemat zmuszający do wyboru między pomocą w rozwoju a ewangelizacją.

Trzeba jednak przy tym podkreślić, że pomoc w rozwoju, nawet jeśli pochodzi ze źródeł wyłącznie kościelnych, nie może być rozumiana tylko jako środek ewangelizacji. Nasze najlepsze i wspaniałomyślne wysiłki, to tylko kubek zimnej wody podany drugiemu, ale jako chrześcijanie musimy ten kubek zimnej wody podać dlatego, że Chrystus, który pragnie rozwoju całego człowieka, nakazał tak czynić i że miłość Chrystusa przynagla nas; że Chrystus, który przez nas działa, utożsamia się z naszymi najbardziej potrzebującymi i najmniejszymi braćmi (por. Mt 25, 45). Jednakże należy unikać czysto humanitarnych pobudek i czysto ludzkich uzasadnień.

Tak więc mamy obowiązek w naszym misjonarskim działaniu uwzględnić również pomoc w rozwoju. Być może powinna istnieć niezależność od bezpośredniego, praktycznego przepowiadania, jednak nigdy nie można pozytywnie i na stałe wyłączać pomocy w rozwoju, ponieważ składa się ona na integralny rozwój człowieka. Pomocy w rozwoju nie można wyłączać z działalności misyjnej również dlatego, że przepowiada ona zasady chrześcijańskiej sprawiedliwości, równości i miłości chrześcijańskiej, na których opiera się rozwój materialny. Pomoc w rozwoju, jako forma miłości chrześcijańskiej, czyni Chrystusa obecnym wśród ludzi i dlatego jest czynnikiem prowadzącym ludzi do Chrystusa.

Przepowiadanie

Bezpośrednia ewangelizacja posiada prymat wśród wielu innych zadań Kościoła; jest najważniejszym zadaniem chrześcijan i zajęciem centralnym przed wszystkimi innymi. Ewangelizacja posiada prymat, ponieważ jest czynnością charakterystyczną dla każdej pracy apostołskiej. Jest głównym i niezastąpionym środkiem, by wypełnić sens i cel misji, tak jak jest on przedstawiony w dekrecie misyjnym (por. DM 6). Trzeba jednak z naciskiem podkreślić, że specyficzne zadanie Kościoła w świecie nie leży na płaszczyźnie czysto ziemskiej, społecznej, czy ekonomicznej, lecz przede wszystkim religijnej. Ewangelia jest zacynem, który został przeznaczony do przemiany całego człowieka, we wszystkich jego relacjach do Boga, ludzi i świata.

Ewangelizacja, w ścisłym tego słowa znaczeniu, jest przepowiadaniem Ewangelii niechrześcijanom, celem doprowadzenia ich do wiary i nawrócenia, by przez chrzest włączyć ich do Kościoła. Ewangelizacja, słowami soboru, znaczy: „gdziekolwiek Bóg stwarza okazję mówienia o tajemnicy Chrystusowej, tam trzeba mówić śmiało i stanowczo wszystkim ludziom o żywym Bogu i o Jezusie Chrystusie, którego posłał dla zbawienia wszystkich, aby niechrześcijanie za przyczyną Ducha Świętego uwierzyli i nawrócili się z własnej woli do Pana i szczerze do Niego przyłączyli (DM 13). Dlatego Apostołowie mają widzieć w „służbie Słowa” (Dz 6, 4) swoje najważniejsze zadanie, które nie powinno być zaniedbywane z racji innych zajęć. Apostoł narodów, Paweł, odnosi to zadanie do „pogan”. Przepowiadanie Ewangelii jest dla niego „służbą kapłańską”, gdyż przez nie pragnie osiągnąć nawrócenie pogan do Boga, by stali się darem ofiarnym, uświęconym przez Ducha Świętego (Rz 15, 16). „Nie posłał mnie Chrystus abym chrzczył, lecz abym głosił Ewaneglie” (1 Kor 1, 17). Z pewnością nie chciał dewaluować chrztu, jednakże chrzczenie jest stosunkowo łatwym żniwem, które poprzedzone jest właściwą pracą przepowiadania, ukoronowaną właśnie przez chrzest.

Praca jest wielowarstwowa i ma wiele form: proklamacja, kazania, nauka i katecheza. Misjonarz jest kerygmatykiem, heroldem, obwieszczającym Dobrą Nowinę o przyjsciu Pana. Podobnie jak Apostoł, on też czuje się zmuszony wewnątrz, by swoim życiem dawać świadectwo. Niemożliwe jest bowiem milczeć o tym, co się widziało i słyszało (por. Dz 4, 20). Misjonarze są związani z Panem i z tego związku czerpią i przepowiadają „co było od początku, cośmy usłyszeli o Słowie życia, co ujrzeliśmy własnymi oczami, na co patrzyliśmy i czego dotykały nasze ręce — bo życie objawiło się. Myśmy je widzieli, o nim świadczymy i głosimy wam życie wieczne, które było w Ojcu, a nam zostało objawione” (1 J 1, 1—2).

W przepowiadaniu dane są do dyspozycji współczesne środki przekazu: prasa, radio i telewizja. Już F. Ingoli, pierwszy sekretarz Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, co najmniej w pięciu mowach do kardynałów przedstawiał znaczenie drukarni dla misji, by ich przekonać o celowości przedsięwzięcia, pomimo trudności finansowych. Świadczy to niewątpliwie o jego szerokim spojrzeniu. Misjonarze nie mogą spełniać swego zadania bez książek, a poza tym książka dociera tam, gdzie misjonarz dotrzeć nie jest w stanie — argumentuje Ingoli krótko i przekonująco. W historii misji wielokrotnie misjonarze pierwsi uczyli neochrześcijan czytać i pisać, wnosząc w ten sposób swój wielki wkład do rozwoju.

Misjonarz powinien ciągle kierować swe spojrzenie na całokształt swoich zadań. Podobnie jak Apostoła narodów przynagla go miłość do Chrystusa. Jeśli założył już wspólnotę, idzie dalej i buduje nowe wspólnoty. Zwróćmy uwagę np. na Japonię, a poznamy wielkość zadań pozostających jeszcze do wykonania. W Japonii jest w tej chwili 0,34% katolików, a ogólna liczba chrześcijan przekracza niewiele ponad 1% ogółu ludności. Oddziaływanie jednak chrześcijan jest daleko większe niż wskazywałyby na to dane statystyczne. Jest wielu rodzimych biskupów, kapłanów i zakonników oraz chrześcijan, ale dopóty nie można spocząć, dopóki chrześcijańska obecność w tym kraju urzeczywistnia się jeszcze słabo.

Obowiązek budowania Kościoła i przyczyniania się do jego wzrostu dotyczy wszystkich członków Kościoła. Paweł VI powiedział w orędziu na Światowy Dzień Misyjny (1973): „Wszyscy wierzący są członkami jednego misjonarskiego Kościoła, który jest po to, by głosić Ewangelię wszystkim ludziom. Każdy z nas musi się czuć zmuszony do głoszenia tej radosnej nowiny aż po krańce świata”. Jest to sprawa nie tylko misjonarzy, lecz także młodych Kościołów rodzimych. Kościoły te wdzięcznie przyjmą i skutecznie wykorzystają każdą pomoc, przyczyniającą się do budowy Kościoła powszechnego. Będą się także starać o harmonijną współpracę z innymi Kościołami.

Nawrócenie

Sensem i celem działalności misyjnej jest to, by ludzie znaleźli drogę do Chrystusa i przez chrzest zostali włączeni do Kościoła. Drogę tę przedstawia soborowy dekret misyjny (por. DM 13), dobitnie podkreślając, że nawrócenie jest darem Boga i zadaniem człowieka. Jezus wymaga nawrócenia i wiary jako warunków wejścia do Królestwa Bożego (por. Mk 1, 15). Chrystusowe głoszenie Dobrej Nowiny jest przeznaczone dla wszystkich, którzy są gotowi nawrócić się i uwierzyć. Apostołowie kontynuują przepowiadanie wywyższonego Pana. Kto się nawróci i ochrzci zostanie przyjęty przez nich do wspólnoty. Otrzyma także przebaczenie grzechów i dary Ducha Świętego. Paweł zwięźle ujmuje nawrócenie: „nawróciliście się od bożków do Boga, by służyć Bogu żywemu i prawdziwemu i oczekiwać z niebios Jego Syna, którego wzbudził z martwych, Jezusa, naszego wybawcę od nadchodzącego gniewu” (1 Tes 1, 9). Jezus nadaje więc życiu chrześcijanina ostateczny kształt i kierunek oraz uwalnia go od własnego „ja”. Chrześcijaninowi nie wystarcza

ziemskie wartości. Dlatego też wszystko, co świat oferuje, staje się w tej perspektywie relatywne; stąd chrześcijanin układa swoje życie według nauki Chrystusa, wyrażając to w naśladowaniu Jego życia i postępowania.

Nieraz można usłyszeć pogląd, jakoby działalność misyjna wyrządziła szkodę ludzkiej wolności, największemu dobru człowieka, jakie dał mu sam Bóg. Jeśli się jednak weźmie pod uwagę, że misjonarze nikogo nie zmuszają do chrztu, można poznać bezsensowność tego twierdzenia. Sobór podkreśla: „Kościół surowo zabrania zmuszać kogoś do przyjęcia wiary lub doprowadzać do niej czy przynęcać niestosownymi środkami, jak też z drugiej strony, stanowczo broni prawa, aby nikogo nie odstraszano od wiary niegodziwymi środkami” (por. DWR 2, 4, 10; KDK 21; DM 13). Zasluga człowieka polega na dobrowolnym przyjęciu, reszta jest łaską Bożą i darem Chrystusa.

Konstytucja o świętej liturgii uwzględnia możliwość przejścia do liturgii Kościoła niektórych obrzędów kultowych różnych ludów i narodów: „Kościół otacza opieką i rozwija duchowe zalety i dary różnych plemion i narodów; życzliwie ocenia wszystko, co w obyczajach narodowych nie wiąże się w nierozzerwalny sposób z zabobonami i błędami, i jeżeli może, zachowuje to nienaruszone, a nawet niekiedy przyjmuje do samej liturgii, o ile to odpowiada zasadom prawdziwego i autentycznego ducha liturgii” (KL 37). Chociaż Kościół zajmuje pozytywne stanowisko wobec wartości kulturowych różnych ludów, to jednak misjonarze stale zwracają uwagę na wielorakie trudności i nieporozumienia lokalne. W Indiach np. rzuca się w oczy podkreślanie osoby Chrystusa. A przecież tu uważa się, że wszystkie religie są drogą do Boga. Gandhi często mawiał: jest wiele dróg prowadzących do Rzymu i do nieba. Ubolewał bardzo nad wszelkimi próbami zmuszania człowieka do zmiany wierzeń religijnych.

Być może niekiedy sami doprowadziliśmy do fałszywego obrazu chrześcijaństwa i Kościoła. Dlatego Kongregacja Rozkrzewiania Wiary często zwracała uwagę na nieszczytne następstwa, jakie mogą wynikać z połączenia misji z kolonializmem i nieodróżniania działalności misyjnej Kościoła od polityki. W instrukcji tej kongregacji z 1659 r. czytamy: „Nie uważajcie tego za swoje zadanie i nie żądajcie od ludów, by zmieniały swe zwyczaje i obyczaje, jeśli nie stoją one w wyraźnej sprzeczności z religią i dobrymi obyczajami. Cóż bowiem bardziej absurdalnego, jak nieść Galię, Hiszpanię, Italię lub jakiś inny kraj europejski do Chin? Nie kraje, lecz wiarę nieście, która ani nie gardzi obyczajami innego narodu, ani ich nie niszczy, lecz zachowuje je nienaruszone (...) Dlatego nie róbcie jakichkolwiek porównań obyczajów innych ludów ze zwyczajami europejskimi. Starajcie się raczej o to, by troskliwie obyczaje te pielęgnować i zachować je nieskażone”.

Obecność, przepowiadanie i nawrócenie służą wspólnocie ludu Bożego. Wewnętrzny i zewnętrzny rozrost Kościoła, jakościowy i ilościowy jego wzrost, są znakami jego vitalności. Jeżeli misjonarz stara się usilnie, by właściwie przygotować katechumenów do chrztu, powinien także ufać, że Bóg da wzrost. „Każdy według własnego trudu otrzyma należną mu zapłatę. My bowiem jesteśmy pomocnikami Boga” (1 Kor 3, 8—9). Mamy budować dom boży, a budowlą bożą jest Kościół. „Fundamentu bowiem nikt nie może położyć innego, jak ten, który jest położony, a którym jest Jezus Chrystus” (1 Kor 3, 11).

Abp D. S. Lourdasamy, Rzym
według Fides, październik 1973, tłum. ks. Roman Malek, *Pieniężno*